

АНОТАЦІЯ

Коханова Н. Ю. Організаційно-педагогічні засади навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2021.

Зміст анотації

У дослідженні з'ясовано організаційно-педагогічні засади навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі задля визначення перспектив розвитку феномену іншомовного навчання учнів початкової школи в Україні. У контексті характеристики стану розробленості досліджуваної проблеми у вітчизняній науковій думці виокремлено та подано системну характеристику наукових розвідок, що стосуються таких її аспектів: 1) порівняльно-педагогічного, який висвітлює проблеми іншомовної освіти в різних країнах; 2) професійно-педагогічного, який розкриває професійні якості вчителя, що допомагають успішно реалізувати мету навчання іноземної мови; 3) лінгвістичного, який розглядає лінгвістичну складову іншомовного навчання в початковій школі; 4) методичного, який охоплює проблеми вдосконалення навчання і викладання іноземних мов шляхом опанування нових методів та прийомів; 5) психологічного, який розкриває психологічні особливості вивчення іноземної мови молодшими школярами; 6) культурологічного, який має на увазі навчання іноземної мови через власну культуру і традиції.

З'ясування концептуальних положень дослідження аналізованої проблеми дозволило виокремити такі засади її розгляду: нормативні, організаційні, методичні.

На засадах полікритеріального підходу в дослідженні виокремлено етапи розвитку навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі.

Перший – етап становлення навчання англійської мови в початковій школі (1989-2001 рр.). Ці роки знаменні тим, що відбувається відхід від обов'язкового вивчення російської мови, виникає можливість обирати дві західноєвропейські мови під час навчання в середній школі. Російська мова повністю виключається зі шкільної навчальної програми. Виявлено, що на першому етапі домінував критерій політично-соціального характеру.

Другий – етап розвитку комунікативної компетентності в навчанні англійської мови (2002-2016 рр.). Його початок зумовлений рішенням, прийнятим на саміті Європейської ради в Барселоні у 2002 році, що кожна держава-член Європейського Союзу повинна, у межах обов'язкового навчання в школі, запропонувати принаймні дві іноземні мови для вивчення. Другий етап зумовлений змінами соціально-економічного устрою та має організаційний характер.

За такого підходу навчання іноземних мов набуває особливої ваги. Головна мета навчання іноземної мови в закладах загальної середньої освіти – формування комунікативної компетентності (оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування).

Третій – етап модернізації методики навчання англійської мови в початковій школі, розпочався у 2017 році і триває наразі. Цей етап характеризується тим, що головною метою вивчення англійської мови стає вільне спілкування, як ключова компетентність, що має розвиватися в загальній початковій школі. Учні починають вивчати англійську мову з 1 класу. Цей етап був зумовлений внутрішніми чинниками змістового та методичного характеру.

Окреслено нормативні засади навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі. Виявлено, що навчання англійської мови в закладах освіти країни регулюється низкою нормативно-правових актів міжнародного та національного рівня політичного та освітнього характеру. Передусім, це – Конституція Республіки Польща, Закон «Про освіту», Закон «Про систему освіти», Хартія вчителя, Рекомендації Європейського Парламенту та Ради

«Про ключові компетентності у процесі навчання протягом усього життя», Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Про програму підсилення опанування сучасними європейськими мовами» та Основна навчальна програма, яка виражає зміст та вимоги ключових положень і рекомендацій, прописаних у вищезгаданих освітніх документах.

Окреслено тенденції розвитку нормативного забезпечення навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі: оновлення нормативних документів відповідно до суспільно-політичних та соціально-економічних чинників розвитку країни; оновлення стандартів та рекомендацій навчання англійської мови відповідно до актуальних потреб навчального процесу; поглиблення взаємозв'язку цілей і методології навчального процесу; надання незалежності початковій школі у виборі навчальних програм та підручників.

Висвітлено організаційні засади навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі, а саме: вибір шкільної навчальної програми для планування освітнього процесу; вимоги до кваліфікації вчителів, які мають право викладати іноземну мову в початковій школі; тижневе навантаження для навчання англійської мови в початковій школі; вибір підручників та методичних посібників для навчання англійської мови.

Розкрито методичні засади навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі, зокрема виявлено, що викладання англійської мови в початковій школі проводиться за допомогою поєднання традиційних (прямий метод, граматико-перекладний) та інноваційних (ігровий, інтерактивний) методів навчання, які спрямовані на розвиток чотирьох видів мовленнєвої діяльності (мовлення, аудіювання, читання і письма). Дійшли висновку, що серед методів навчання іноземних мов у початковій школі Польщі превалюють ті, що вимагають активної діяльності школярів: метод проєктів, метод дискусії, метод драматизації, брейнстормінг тощо, тобто інноваційні.

Схарактеризовано низку методичних прийомів, що застосовуються для вивчення лексики; для навчання читання, письма та усного мовлення.

Визначено можливості використання прогресивного польського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні. З'ясовано, що навчання англійської мови з початкової школи є ефективним засобом для подальшого розвитку іншомовної компетентності школярів. Констатовано, що досвід навчання іноземних мов у початковій школі Польщі може стати орієнтиром під час визначення раціонального співвідношення навчального часу для оволодіння іноземними мовами в початковій школі. При цьому має враховуватися принцип частотності та інтенсивності іншомовної освіти школярів. Обґрунтовано перспективи використання інноваційного досвіду навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі у процесі модернізації освітньої системи України на державному, регіональному, інституційному та особистісному рівнях.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що вперше в українській педагогічній науці цілісно здійснено аналіз організаційно-педагогічних засад навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі, а саме:

- схарактеризовано стан розроблення досліджуваної проблеми у полідисциплінарному дискурсі вітчизняної науки та тенденції розвитку теоретичних засад досліджуваної проблеми;
- виокремлено етапи розвитку навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі в досліджуваний період: 1) становлення навчання англійської мови в початковій школі (1991-2001 рр.), 2) розвитку комунікативної компетентності в навчанні англійської мови в початковій школі (2002-2016 рр.), 3) модернізації методики навчання англійської мови учнів початкової школи (з 2017 р. – дотепер);
- окреслено нормативні засади навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі, які включають нормативно-правові акти міжнародного та національного рівнів і регламентують політичний, організаційний та методичний аспекти досліджуваного процесу;

- виявлено організаційні засади (вибір шкільної навчальної програми для планування освітнього процесу; вимоги до кваліфікації вчителів, які мають право викладати іноземну мову в початковій школі; тижневе навантаження для навчання англійської мови у початковій школі; вибір підручників та методичних посібників для процесу навчання англійської мови);

- визначено можливості використання прогресивного польського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Конкретизовано поняттєво-термінологічний апарат дослідження проблеми навчання англійської мови учнів початкової школи: «мовна політика», «освіта», «іншомовна освіта», «початкова школа», «іноземна мова», «навчання іноземної мови», «методика навчання іноземних мов», «іншомовна комунікативна компетентність».

Подальшого розвитку набуло визначення поняття «навчання іноземної мови», яке визначає процес, спрямований на формування компетентностей у чотирьох видах мовленнєвої діяльності (усному мовленні, сприйнятті мови на слух, читанні та письмовій взаємодії).

До наукового обігу введено маловідомі й раніше невідомі англomовні та польськомовні джерела й факти, що стосуються особливостей навчання англійської мови учнів початкової школи.

Практичне значення отриманих результатів дослідження визначається тим, що узагальнені положення щодо теоретичних засад навчання англійської мови польських школярів, генези організації навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі та України, нормативних, організаційних, змістових та методичних засад досліджуваного процесу можуть бути використані у процесі розробки авторських програм, посібників для вчителів англійської мови, викладання лекційних, семінарських і практичних занять з методики навчання англійської мови, педагогіки для студентів педагогічних закладів вищої освіти.

Прогностичний потенціал проведеного дослідження зумовлюється можливістю використання отриманих результатів для здійснення подальшої науково-дослідницької роботи в даному напрямі у процесі модернізації вітчизняної школи згідно з концепцією «Нової української школи».

Ключові слова: англійська мова, початкова школа, Польща, методи, прийоми, Україна, освітній процес, навчальна програма.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці,

у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Kokhanova, N. (2020). Foreign language teaching in Polish primary schools: content-methodological foundations. *Topical issues of history of education and comparative education: collective monograph*, (pp. 57-74). Liha-press, Lviv-Torun.

Статті в наукових фахових виданнях України

2. Boichenko, M., Kokhanova, N., Sbruieva, A. (2018). Assessing English language learners knowledge in general secondary schools in Ukraine and Poland. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5, 13-25.

3. Коханова, Н. (2018). Нормативно-правове забезпечення навчання англійської мови учнів початкової школи Польщі. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 3, 165-172.

4. Коханова, Н. (2018). Підручник як засіб формування англомовної компетентності молодших школярів України та Польщі: порівняльний аналіз. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, Т. 1, 2 (37), 194-201.

5. Коханова, Н. (2019). Зміст іншомовної освіти в початковій школі Польщі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, Т. 2, 64, 65-69.

6. Kokhanova, N. (2020). State of development of the problem of teaching a foreign language in primary school in domestic scientific community. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7.

Публікації в наукових фахових виданнях іноземних держав

7. Kokhanova, N. (2021). English language teaching in elementary schools of Ukraine: modern state. *Innovative Solutions in Modern Science*, 2 (46), 108-119.

Наукові праці,

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Коханова, Н. Ю. (2018). Інноваційні технології при викладанні англійської мови в початковій школі Польщі. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 06 грудня 2018 року, Суми*, (сс. 32-36). Суми: Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

9. Kokhanova, N. (2018). Methods of forming foreign communicative competence of the primary school of Poland. *Сучасна іношомовна освіта України та зарубіжжя: стан, виклики і перспективи: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (24-25 жовтня 2018 року, Глухів*, (сс. 158-160)). Глухів, 2018.

10. Коханова Н. Ю. (2018). Культура мовлення вчителя іноземної мови як складова педагогічної майстерності. *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації: матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих науковців за міжнародної участі, 23 листопада 2018 року Житомир*, (сс. 204-206). Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка.

11. Коханова Н. Ю. (2019). Використання інноваційних методів навчання англійської мови в польській початковій школі. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 16-17 квітня 2019 року, Суми*, (сс. 165-167). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

12. Коханова Н. Ю. (2019). Підручник як складова курикулуму з англійської мови в початковій школі Польщі. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2019: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, (30 травня 2019 р., м. Київ), (сс. 120-121).* Київ-Дрогобич: ТзОВ «Трек-ЛТД».

13. Коханова, Н. (2020). Початкова школа в умовах євроінтеграції. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (22-23 жовтня 2020 року, м. Мукачево), (с. 177).* Мукачево: Вид-во МДУ.

14. Коханова, Н. Ю. (2020). Професійний розвиток вчителя іноземних мов в контексті нової української школи. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції 23–24 квітня 2020 року, Суми, (сс. 17-20).* Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

15. Коханова, Н. Ю. (2020). Роль іноземної мови в полікультурному освітньому середовищі. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2020: глобалізований простір інновацій: матеріали IV Міжнародної конференції 28 травня 2020 року, м. Київ, (сс. 140-141).* Біла Церква: Авторитет.

16. Kokhanova, N. (2020). Distance English teaching in primary school: advantages and disadvantages. *Економічні та соціально-орієнтовані питання сучасного світу: матеріали III Міжнародної наукової конференції (17-18 листопада 2020, м. Братислава), (сс. 187-191).* Братислава, 2020.

17. Kokhanova, N. (2020). Polish school in conditions of distance learning. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (12-13 листопада 2020 року, Суми), (сс. 150-1542).* Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

18. Коханова, Н. Ю. (2020). Організація навчання англійської мови учнів в початковій школі Польщі. *Компаративістика в педагогічній освіті і*

освіті дорослих: Всеукраїнський науково-практичний семінар (23 грудня 2020 року, Суми.